

Агитатордын БЛОКНОДЫ

1983

НОЯБРЬ

II №

Бастыра ороондордын пролетарийлери, бириккилегер!

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

**КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын
пропаганда ла агитация бөлүги**

1983 j.

ноябрь

11 №

**АЛТАЙДЫН БИЧИКТЕР ЧЫГАРАР ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫНЫН
ТУУЛУ АЛТАЙДАГЫ БӨЛҮГИ**

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Подписано в печать 2.12.83. АН 09738. Формат 60×84¹/₁₆. Усл. п. л. 1,86. Уч.-изд. л. 1,57. Тираж 540 экз. Заказ 4812. Цена 4 коп.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства, 659700 г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Горно-Алтайская типография, пр. Коммунистический, 27.

КПСС-тин XXVI съездинин јөптөрүн јүрүмде бүдүрери учун

Мөрөйди там элбедели

Туулу Алтайдын ишкүчиле јаткандары, бастыра совет албаты чылап ок, Улу Октябрьдын 66-чы жылдыгын КПСС-тин XXVI съездинин јөптөрүн јүрүмде бүдүрери учун социалистический мөрөйди элбедип, иште јангы јаан једимдерле уткыдылар. Октябрьский социалистический революциянын кажы ла жылдыгын политический бийик көдүринде ле эрчимдү иште јаан јенүлерле уткыыры совет улустын јүрүминде алдынан бери јанжыга берди.

Промышленностьтын, строителъствонын, автотранспорттын, бытовой јеткилдештин, садунын предприятиелеринин ле организацияларынын ортодо элбеген социалистический мөрөйдө баштапкы јерде эткомбинаттын коллективи, «связьстрой» тресттин строителъдери, «суустрой» тресттин автомобилисттери, Горно-Алтайск городтын садучылары. Эткомбинаттын коллективи былтыргы жылдын он айына көрө, једимдерди 27—37 процентке бийиктеткен, предприятие эткен продукциянын чыгдыйын јарандырды.

Бу адалган предприятиелер он биринчи бешжылдыктын үчинчи жылында тогус айдын итогторы аайынча КПСС-тин обкомынын, облисполкомнын, облсовпрофтын ла ВЛКСМ-нин обкомынын улалып јүрер Кызыл Мааныларыла кайралдалган.

Туулу Алтайдын промышленный предприятиелери 1983 жылдын январь — сентябрь айларынын товарный продукция эдип чыгарар планын 103 процентке бүдүргендер. Орө адалган озочыл предприятиелерди ээчиде быжылгы жылдын план-јакылталарын ла социалистический молјуларын бүдүреринде темирбетон эдимдердин заводы, бөс согор фабрика, «электробытприбор» завод, «Подгорный» совхоз-завод, «Алтай-јуртэлектросетьстрой» тресттин ПМК-зы, «Горно-Алтайск-суустрой» тресттин Кош-Агаштагы ПМК-зы јакшы једимдерге једип алдылар.

Область бешжылдыктын үчинчи жылынын јакылталарын бүдүреринде јакшы једимдерле Улу Октябрьдын 66-чы жылдыгын уткыды. Планга үзеери үч миллион салковойго шы-

дар продукция эдилди. Былтыргы жылдын үч кварталына көрө, быжыл тогус айдын туркунына эки миллион үч жүс мун салковойго көп продукция эдилди.

Туулу Алтайдын агропромышленный комплекси тыгып туру. Ого кирип турган предприятиелер областыта промышленность эдип чыгарган бастыра продукциянын бежен процентин берип туру. Олор товарный продукция эдер онайлык планды беш процентке ажыра бүдүрдилер. Былтыргы жылдын бу ойине көрө, агропромышленный комплекске кирип турган предприятиелер продукцияны он процентке көптөттүлөр.

Промышленностьто иш кандый болгоны иштин арбыны бийиктегенинен, науканын ла техниканын жаңы једимдерин производстводо тuzаланып турганынан көрүнүп јат. Быжыл Туулу Алтайдын предприятиелери иштин дисциплиназын тыгыдары јанынан партиянын Төс Комитединин ноябрь айдагы (1982 ј.) Пленумынын јөбин бүдүрип, иштин арбынын бийиктедери јанынан јакшы једимдерге једип алдылар. Тогус айдын туркунына областын промышленный предприятиелеринде иштин арбынын бийиктедер план беш процентке ажыра бүткен. Кажы ла ишмекчи тогус айдын туркунына планга үзеери 352 салковойдын продукциязын эткен.

Је оныла коштой областын промышленнозын өскүреринде иштин арбынын бийиктедери учун социалистический мөрөйді тзөгөнинде, научно-технический өзүмде јаан једикпестер ле тутактар бар. Ол једикпес-тутактарды јоголторы ла промышленностьто ишти текши јарандылары јанынан КПСС-тин обкомынын бу јуукта өткөн пленумында јаан куучын болды.

Малдан алар продукталарды көптөдөри ле государственного табыштылары јанынан 1983 жылдын тогус айында социалистический мөрөйдін итогторын КПСС-тин обкомынын бю-розы, албатынын депутаттарынын областной Совединин исполнительный Комитеди, облсовпрофтын президиумы ла ВЛКСМ-нын обкомынын бю-розы шүүп көрөлө, областын улалып јүрер Кызыл Маанызыла Кан-Оозы аймакты, Кан-Оозы аймакта XXII партсъездтин адыла адалган колхозты, Көксуу аймакта СССР-дин 60-чы жылдыгынын адыла адалган спецхозты кайралдады.

Кан-Оозы аймактын ишкүчиле јаткандары государственного эт табыштырар тогусайлык планды 110 процентке, сүтти — 100 процентке, түкти — 100,5 процентке бүдүрген.

Бу аймакта XXII партсъездтин адыла адалган колхоз Улу Октябрьдын 66-чы жылдыгынын байрамынын алдында жылдык пландарын ойинен озо — 2 октябрьда жегүүлү бөдүрген. Колхоз государственного план аайынча 3450 центнер сүт табыштырардын ордына 3520 центнерди табыштырып, жылдык планы 102 процентке, 7650 центнер эт табыштырардын ордына 7720 центнерди табыштырып, планын 101 процентке бөдүрди. Түктин планын 118 процентке бөдүрген, эчкинин ноокызын табыштырар план беш процентке ажыра бөткен.

Мындый жакшы жедимдерге Экинурдын колхозчылары — койчылар, уй саачылар, механизаторлор бойларынын ижин кичееп бөдүрип турганынын шылтуунда жедип алгандар. Колхозтын правлениези, партийный организациязы иштин дисциплиназын бийиктедери жанынан жаан иш өткүрип туру. Идеологический, жартамал-политический иш жакшы төзөлгөн. Агитаторлор ло политинформаторлор озочылдардын ченемелин таркадып турулар.

Бешжылдыктын үчинчи жылында колхозто озочыл ишчилердин тоозы көптөди. Олордын тоозында: уй саачылар — Күлер Карманова, Тамара Тордокова, Мария Кудачина; койчылар — Торбогошев Бачым, Котонов Бый, Дедин Капшай; механизаторлор — Бельчеков Сергей, Тодошев Иван, Санашев Вячеслав, Дедин Владимир ле өскө дө көп нөкөрлөр.

Эмди озочыл колхозтын коллективи быжылгы жылдын учына жетире бешжылдыктын үчинчи жылынын планына үзее-ри государственного 200 центнер эт, 150 центнер сүт табыштырар болуп молжонуп, мөрөйлөжип иштенип турулар. Олордын молжузы жегүүлү бөдөринде аланзу жок.

Улу Октябрьдын 66-чы жылдыгын жаан жегүүлөрле Майма аймактын ишкүчиле жаткандары уткыдылар. Уч ноябрьда олор он биринчи бешжылдыктын үч жылынын пландарын ойинен озо бөдүргени керегинде партиянын обкомына ла обл-исполкомго рапорт ийдилер. Аймактын промышленный предприятиялери үч жылдын планын ажыра бөдүреле, планга үзее-ри 678 мунг салковойдын продукциязын эдип табыштырдылар.

Он биринчи бешжылдыктын пландарын ла молжуларын бөдүрери жанынан аймактын мал өскүрөөчилери жакшы жедимдерге жедип алдылар. Государственного эт ле сүт табыштырар үчжылдык план чик жок ажыра бөткен.

Аймакта элбеген социалистический мөрөйдө баштаачы

жерде Маймадагы сарју-сыр эдер заводтын, бытовой жеткилдеер комбинаттын, Карымдагы совхозтын, ченемел-производственный «Чуйское» хозяйствонун, Маймадагы аңылу хозяйствонун коллективтери барып жадылар. Маймадагы коопанпромхозтын једимдери јакшы. Коллектив јылдын учына јетире улустаң эки миллион салковойдын продукциясын, алу јууп садып алары учун тартыжар. Тоғус айдын туркунына бир миллион үч јүс јетен бир салковойдын заготовки эдилген. План аайынча тоғузон тоннанын ордына јүс он беш тонна эт садып алган, көп мөт, јиилектер, эм өлөң белетелген.

Шебалин аймакта «Каракольский» совхозтын коллективи байрамду күндерде, бешјылдыктын үч јылынын государственнй пландары өйинен озо бүдүргендери керегинде рапорт бердилер. Совхоз государственного 38070 центнер сүт табыштырардын ордына 41569 центнерди табыштырала, үчјылдык планы 109 процентке бүдүрген. Эт табыштырар план 110 процентке, куманак табыштырары 107 процентке бүткен.

«Эликманардагы» совхозтын једимдери јакшы. Коллектив Улу Октябрьдын байрамын государственного эт табыштырар тоғусайлык планын 118 процентке, сүтти — 131 процентке, түкти табыштырар планын 100 процентке бүдүргениле уткыды. Совхозтын Айулудагы ла Оностогы фермаларынын уй саачылары јакшы иштенип турулар. Олор сүт саап аларын былтыргы јылдагызына көрө чик јок көптөттилер. 1982 јылда Оностогы ферма государственного 3600 центнер сүт табыштырган болзо, быјыл он айдын туркунына 4000 центнер сүт табыштырган.

Чаргынын уй саачылары Алтайдын ченелте өткүрер хозяйствозында јылдын ла јакшы једимдерге једип алып турулар. Быјыл олор ноябрь айдын баштапкы күндеринде государственного сүт садар јылдык планы бүдүрдилер. Сүтти көптөдөринде уй саачылар — Попова Галина Михайловна, Поливцева Зинаида Дорофеевна, Глушкова Валентина Николаевна јакшы једимдерге једип алдылар.

Шебалин аймакта калганчы јылдарда баштапкы катап «Оленевод» совхозтын Ильинкадагы фермазы пландарын бүдүрди.

Шебалин аймакта бешјылдыктын үчинчи јылынын пландарын ла молјуларын бүдүреринде сондоп турган хозяйстволорды база темдектеер керек. Аймакта бар 17 сүт-товарный фермадан он айдын планын јүк ле тоғус ферма бүдүр-

ди. Совхозтор государствого сүтти, былтыргы жылдагызына көрө, эки мун литрге ас табыштырган. Октябрь айда сүт табыштырар планды Бешпелтирдеги, Чичке-Чаргыдагы ла Топучайдагы фермалар бүдүрбеген.

Ненин учун иш уйдаган? Шылтактар көп. Элден озо иш коомой төзөлө, башкарту уян болуп, фермаларда дисциплина жабызаганын, кезик ишчилер аракыдайла, иш тутадып турганын темдектеер керек. Анчада ла «Семинский» совхоз-тын Шебалиндеги фермазында иш уян төзөлгөн. Уй саачылар эки-үч күннен ишке чыкпай турган учуралдар болуп јат. Онон улам јайгы јарамыкту өйдө совхоз көп сүтти јылыткан фермадагы парторганизация уй саачылардын ортодо јартамал ишти тыгыда өткүрер, мөрөйдү чике төзөөр лө күнүн сайын башкарар учурлу. Фермалардын ишчилерин моральный ла материальный јилбиркедер керек.

Эмди бастыра фермаларда малды кыштадар өй башталды: Малды јакшы кыштадып чыгарганынан этти, сүтти ле өскө дө јуртхозпродукталарды көптөдөр пландар ла молјулар бүдери камаандузын агитаторлор ло политинформаторлор малчыларга јартап айдып берери керектү.

Туулу Алтайдын колхозторынын ла совхозторынын алдында он биринчи бешјылдыкта јаан задачалар тургузылды. Этти 2,2 катап көптөдөри, кажы ла уйдан сүт саап аларын орто тооло 184 килограммга көптөдөри пландалган. Бу задачаларды бүдүрерге фермаларда ишти зооветеринарный ээжилер аайынча чике төзөп, чоком башкарары, мал өскүреринин культуразын бийиктедери керектү.

Көп хозяйстволор, фермалар государствого эт ле сүт табыштырар пландарын бүдүреринде сондоп јадылар. Быјылгы јылдын јакылталарын ла молјуларын бүдүрерге фермаларда јартамал-политический ишти элбедип, улустын ижинин эрчимин, дисциплиназын тыгыдар керек.

Малдын тоозын көптөдөргө тижү мал субай артатаны, јаш кураандар, уулактар, бозулар коройтонын токтодоры зоотехниктердин ле ветеринарлардын, хозяйстволордын ла фермалардын башкараачы ишчилеринин ајарузында болор учурлу.

Фермаларда общественный малдын продуктивносты бийик болоры малды кичееп кыштатканынан камаанду. Эмди турган задача кышкыда фермаларда малдын күчин жабызатпазы, уйлардын сүдин аstatпазы. Откөн кышта јагыс ла Турачак аймактын совхозторы 23 мун салковойдын продукциязын јетире албаган. Ненин учун дезе, кыш түжерге је-

тире уйлардын кажаандары жылулалып јазалбаган, азырал белетеер цехтер январь — февраль айларда иштеп баштагандар. Онон улам уйлар сүдин конокко эки-үч литрге астаткан. Быјыл Турачактын мал өскүрөөчилери бастыразы жылдагы једикпестерди јоголтоло, мал кыштадарына ончо јанынан јакшы белетенип баштадылар.

Өскө аймактарда бастыра хозяйстволор мал кыштадарын јакшы баштадылар деп айдар арга јок. Область малга азыралды былтыргызынан бир эмеш көп тө белетеп алган болзо, тургузылган план бүтпеген. Онын учун бар азыралды чебер чыгымдаары, корыыры керектү. Саар уйлардын кажы ла фермазында азырал белетеер цех иштеер учурлу.

Кышкыда малчылар кату айалгада иштеерге келижет. Көп койчылардын кышкы турлулары совхозтордын ла колхозтордын төс јурттарынан ыраак јерлерде. Анда иштеп турган улусты аш-курсакла јеткилдеери, јакшы иштегедий айалга берери — хозяйстволордын башкараачыларынын алдында турган задача.

Баштамы партийный организациялар кышкы турлуларда ла фермаларда иштеп турган улустын ортодо аңылу план аайынча јартамал-политический иш өткүрер, озочылдардын эп-сүмезин ле ченемелин таркадар учурлу. Мал өскүрөөчилерди моральный ла материальный јилбиркедери, коммунисттердин баштаачы ижи — общественный малды јакшы кыштадып чыгарына, бешјылдыктын пландарын бүдүрерине ле ажыра бүдүрерине ууланзын. Партиянын XXVI съездинин јөптөрин јүрүмде бүдүрери учун социалистический мөрөйди там элбеделди!

ЈАНЫ ЭП-АРГАЛАР ТАБЫП ТУЗАЛАНАР

Партиянын XXVI съездининг ле КПСС-тин Төс Комите-дининг онын кийниндеги Пленумдарынын јөптөринде науч-но-технический революциянын једимдерин производодо тузаланарына јаан ајару эдилген. Бу задачаны јүрүмде бүдүрери јанынан Кош-Агаш аймактын партийный органи-зациязы элбек јартамал ла төзөмөл иш өткүрип турулар.

Јурт хозайстводо мал өскүрер иште јаан једимдерге је-дип аларга науканын једимдерин, озочылдардын ченемелин тузаланары, ишти чике төзөөри керектү. Бистинг аймакта ол јанынан иш чоком план аайынча өдүп туру.

Общественный производодо экономический ле техни-ческий өзүм көп нургунында специалисттерден камаанду. Бүгүн аймакта ондор тоолу агрономдор ло зоотехниктер, гидротехниктер ле инженерлер бойларынын творческий ижи-ле бешјылдыктын јакылталарын бүдүрерине јаан јөмөлтө эдерге кичеенип турулар. Партиянын райкомы, баштамы партийный организациялар специалисттер творческий иште-нер айалга јеткилдеп турулар. Специалисттер творческий иштеп турганын аймактын колхозторында сугарылып турган кыраларда түжүм там ла бийиктеп турганы керелейт.

Кош-Агаш аймакта јирме-одус јыл мынан озо мал көп, је азырал чек јокко јуук болгон. Кыраларда ла одорлордо түжүм јабыс болуп турган. Јетен јылдардын учында пар-тиянын райкомы малды азыралла јеткилдеер суракты шүү-жерге научно-практический конференция јууп өткүрген.

Колхозтордын башкараачылары, агрономдор, гидротех-никтер, механизаторлор, јер сугараачылар ол конференция-да общественный малды азыралла јеткилдеер суракты ончо јанынан теренжиде шүүп көрөлө, бу керекте науканын учурын бийиктедер, онын једимдерин элбеде тузаланар, јер ижининг культуразын бийиктедер, озочылдардын ченемелин таркадар деп јөптөшкөн.

Анчада ла јерди сугарар ишти јарандыларына, удобре-ниелерди тузаланарына јаан ајару эдилген. Акча-јалды иш-тинг учындагы једими учун төлөөр деп јөптөшкөн. Конферен-

ция малга азырал эдер культураларды үрендеери, сугарары, жуунадары, јер сугарар системаларды ла техниканы, јазалдарды чике тузаланары јанынан чоком шүүлтелер эткен.

Партиянын райкомы научно-практический конференциянын шүүлтелериле мелиораторлорды, механизаторлорды, бастыра колхозчыларды таныштырар иш өткүрген. Бу иште агитаторлор, политинформаторлор, пропагандисттер элбеде турушты. Кыраларда практический семинарлар өткөн, иштейтен јаңы эп-сүмени стенгазеттер, «Чуйские зори» газет ажыра көргүскен.

Јаңы эп-сүмеле иштегенинин шылтуунда аймакта малга азырал белетеери кезем көптөй берди. Калганчы үч јылдын туркунына өлөң эдери беш мун тоннага көптөгөн.

Колхозтордогы баштамы партийный организациялар, олардын агитколлективтери партиянын Төс Комитединин июнь айдагы (1983 ј.) Пленумынын јөптөрин жүрүмде бүдүрип, идеологический ле јартамал-политический ишти кезем јарандырдылар. Пландарды бүдүрери ле ажыра бүдүрери учун социалистический мөрөй элбеди. Иштин дисциплиназын тыгыдарына јаан ајару эдилген.

Онын шылтуунда аймактын колхозторы бастыразы 28 мун тонна өлөң белетеп алдылар. Ол — пландалганынан 2,5 мун тоннага көп.

Мындый јакшынак једимдерге аймактын колхозторы науканын једимдерин ле техниканы јакшы тузаланганынын, малга азыралды көптөдө белетеери јанынан өткөн научно-практический конференциянын шүүлтелерин жүрүмде творческий бүдүрип турганынын шылтуунда једип алдылар. Научный шүүлтелер чоком төзөмөл лө јартамал-политический ишле јеткилделгени — јаан једимдерге экелерин быјыл јайгыдагы иш кереледи.

Колхозтордын ортодо јакшы једимдерге «Кызыл Мааны» колхоз једип алды. Бу хозяйствонин коллективи сугарып турган кыралардын кажы ла гектарынан 50 центнерден өлөң өскүреле, жуунадып алды.

«Путь к коммунизму» колхоз кажы ла гектардан 38 центнерден, СССР-дин 50-чи јылдыгынын адыла адалган колхоз 33,8 центнерден, Калининнин адыла адалган колхоз 31,5 центнерден белетеген.

Бастыра аймакта сугарып турган кажы ла гектардан 29,3 центнерден өлөң өскүрип жуунатты. Ол былтыргы јылдагызынан 3 центнерге көп.

Аймакта малдын азыралын белетееринде он беш звено

бригаданын подрядыла иштеп жадылар. Быжыл озор бойло-
рынын жакшы једимдерин кјргјстилер. Бригадала иштеер,
учындагы једимиле акча-јал алар эп-сјме бисте јангы да баш-
талган болзо, тын тузалузын кјргјзип турганын темдектеер
керек. Бригадный подрядла иштеп турган звенолордо иштин
арбыны бийик, чындыйы жакшы, дисциплина тын болуп туру.

Кош-Агаш аймакта азыйдагы јйлјрдј мал јайы-кыжыла
одордо болгон, јлјн ас белетелген, јлјнди кыралап јскјрери
чек јок болгон болзо, бјгјнги једимдер сјреен јаан деп ай-
дарга јараар.

Андый да болзо, малдын азыралын белетеери јанынан
аймактын колхозторында бар кјп аргалар эмди де јетире
тузаланылбай артып јат. Сугарып турган кыраларда тјжјм-
ди кезем бийиктедетен аргалар бар. Јер сугарар системалар
јлбедилер.

Је аймакта малдын азыралын мынан ары кезем кјптј-
дјтјн арга — јерлик јлјн чабар јерлердин ле мал одор-
лойтон јерлердин тјжјмин бийиктедетени болуп јат. Андый
јерлер Кош-Агаш аймакта сјреен кјп, је продуктивнозы
јабыс.

Јерлик јлјн чабып алатан јаландардан бис быжыл бас-
тыра аймакта кажы ла гектардан орто тооло 10,6 центнер-
ден јлјн чабып алганыс. Андый јаландардын тјжјмин
бийиктедерге озордын кыртыжын јарандырар иш јткјрер
керек. Ого јзеери бийик тјжјм бергедий јлјн јрендегени
јакшы болор. Јрендебезе, койу јлјн јспјс. Је јлјн чабар
јаландарга ла одорлорго јрендейтен јлјннин јренин та-
барга кјч. Јскј јерлерден келген јрен кјп нургунында ј-
рабай јат. Јренди Кош-Агаш аймактын бойында јскјрип бе-
летезе, јакшы болор.

Андый амадула Кош-Агаш аймактын ајалгазына јара-
мыкту, бийик тјжјм берер аргалу јлјннин јренин јскјрип
белетеери јанынан научный шинжј јткјретен хозрасчетло
иштеер научно-производственный станция тјзјјри кјч керек-
тј боло берди.

Кош-Агаш малдын азыралын, јартаза јлјнди кјптјдј-
тјн база бир јаан арга — минеральный удобрениелерди ту-
заланатаны. Аймактын колхозторы азыйдагы ла бойынча
минеральный удобрениелерди ас алып јат. Јскј дј једик-
пестер бар.

Бу айдылган ла јскј дј тутактарды јангы тјзјлгјн агро-
промышленный биригј — РАПО јоголтор деп иженер керек.

ЈАҢЫ ЈААН ЈЕДИМДЕРГЕ

КПСС-тинг Төс Комитедининг май айдагы (1982 ј.) Плenumsы јарадып јөптөгөн СССР-динг Аш-курсактын программасын јүрүмде бүдүрерине бойынын јөмөлтөзин бистинг хозяйство — јурт хозяйстводо ченемел көргүзөр Горно-Алтайский станция эдип туру. Станцияда јаан ченемелдү научный ишчилер иштеп јат. Јакшы једимдер көп. Станцияда бойында телкем кыраларлу, јап-јаңы јуртхозяйственный техникала јепселген, көп малду «Чуйское» деп адалган хозяйство бар. Хозяйстводо озочыл малчылар, механизаторлор, специалисттер иштейт.

Станциянын партийный организациясы, онын парткомы научный ишчилердинг производстволо колбуларын тыңыдарына ла элбедерине, науканын ла озочыл ченемелдинг једимдерин таркадарына, хоздоговорный иштерди бүдүрерине јаан ајару эдип туру.

Парткомнын төс ајарузында — научный шинжү өткүрер иштердинг тематиказы. Станциянын научный ишчилери бүдүрип турган иштердинг тематический планында Туулу Алтайдын јурт хозяйствозында бүдүрип турган бастыра иштердинг јаан учурлу сурактары алынган.

Олордын ортодо эн јаан учурлузы јер ижининг культуразын бийиктедери, жаңы одорлор ло өлөң чабар јерлер јазаары; олордын кыртыжын јарандырып, түжүмин бийиктедери, Туулу Алтайдын айалгазында бийик түжүм бергедий аш культуралардын ла көп лө жаңыс јыл өзөр өлөңдөрдиг үренин өскүрери; азырал эдер культуралардын севообородын тургузары, витаминдү өлөң-кулур эдер культуралар өскүрери.

Кой өскүреринде элбек научный иш өдүп јат. Јарымдай чичке түктү жаңы укту кой өскүрери темдектелди.

Партком анчада ла јаан ајаруны наукада једимдерди ле озочыл ченемелди производстводо тузаланарына эдип туру. Бу иштинг планын станциянын ученый соведи ле партком јөптөп јат.

Анайда Туулу Алтайдын ла Алтайдын чөлдөги райондо-

рынын колхозторы ла совхозторы этке баратан чарларды семиртери јанынан ортоктожотон системаны станция научный шиндеп, ченеп көргөн согында эмди производодо јаан једимдерлү тузаланылат. Јылына семиртип турган чарлардын тоозы 12,5 мунга јетти. Кажы ла чар 460—470 килограммга јетире семиртилеле табыштырылат. Олордын 90—95 проценти семис күчтү болуп туру.

«Чуйское» ОПХ-да ученыйлар ла специалисттер текши өмөлөжип, јылына 3500 килограмм, койузы 3,95 процент сүт берип турган симментал укту уйлар өскүрилип јат. Кажы ла јыл областьтын колхозторына ла совхозторына 820 тын симментал укту бозулар садылат.

«Чуйское» ОПХ-нын Кировский ле Алгаирдеги отделениелеринде поточно-цеховой системала сүт көптөдөри јанынан ченелте иш өдүп јат. Олордо ок бригадный подрядла иштеери башталды.

Научный шинжү өткүрер план аайынча симментал укту уйлардын сүттегинин там тыгыдала, механизировать эдилген фермаларда тудар айшыр-симментал уйлар өскүрери темдөктелген.

Калганчы јылдарда «Чуйское» хозяйствонун ла станциянын ишчилери чоком ууламјылу иш өткүреле, үрен аш өскүрер севооборот тургузып алды. Бу севооборотто бийик түжүмдү «Таежник» суланын ла көп јыл өзөр өлөндөрдүн үренин өскүреле, областьтын хозяйстволорына көптөдө сардар арга боло берди.

Станцияда витаминдү өлөң-кулурды станциянын бойынын хозяйствозына ла Туулу Алтайдын өскө дө совхозторына ла колхозторына јылына 100—110 күннин туркунына үзүк јоктон белетеп тургадый «јажыл конвейер» тзөөри јанынан иш башталган.

Быјыл хозяйствонун 17 гектар кыразында малга сүреен ток азырал болор «Күнчыгыш Галега» деп јажыл өзүмди кыралап өскүрген. Көп јылдар өзөр бу азырал сүреен бийик түжүм берер.

Хозяйстводо өлөң чабар јерлердин кыртыжын јарандырып, бийик түжүмдү өлөң үрендеп, көп азырал белетеери јанынан ченемел өдүп јат. Севооборотторды јарандырап иш өдөт. Јердин јоңын антарбай сүрер эп-сүме тузаланылат.

Мырчакты өскүрип, бийик түжүм алгадый агротехника јазалды. Калганчы үч јылда свекланын түжүми бийиктеди. Быјыл хозяйстводо кажы ла гектардан 600 центнерден түжүм јуунадылды.

Je оныла коштой станциянын научный коллективинин ижинде једикпестер ле тутактар база бар. Научный шинжүде једип алган једимдерди мал өскүреринде ле јер ижинде канайда тузаланары јанынан шүүлтелер ас. Озочылдардын ченемелин элбеде таркадары, бу иште ончо научный ишчилер, специалисттер, озочылдар туружары керектү.

Ол ло өскө дө једикпестер, оморды түрген јоголтоло, научный ченелтеде јангы једимдерге канайда једип алатаны керегинде јаан куучын бу јуукта өткөн отчетно-выборный партийный јуунда болды.

Научно-технический өзүмди јеткилдеери — научный шинжүнинг ле ченелтенин једимдерин јурт хозяйстводо тузаланар планы бүдүрип турганын партийный комитет шиндеп турганынан камаанду.

Научный једимдерди, озочыл ченемелди производстводо тузаланар план јангыс ла бистин станцияда эмес, кажы ла колхозто ло совхозто болор учурлу. Ол тушта иштин арбыны бийиктеп турар, јер ижинин ле мал өскүреринин културазы бийиктеер. Хозяйство текши јаранар, јуртхозпродуктарды эдери көптөөр.

Быјылгы јылда «Чуйское» ОПХ малга азырал белетеер озочыл технологияны бойында элбеде тузаланган шылтуунда кату ла јулукту азыралды, витаминдү өлөн-кулурды ла өскөлөрин де белетеер јакылтаны ажыра бүдүрген. Өлөн эдер план 116 процентке, сенаж белетеери — 148 процентке, витаминдү өлөн-кулур эдери — 128 процентке бүткен.

Хозяйстводо бар кажы ла тын малга 22 центнер азырал белетелген. Кышкыда кату азыралга ток кожумактар болор, азырал-кухнялар иштеер.

Научный станциянын ученылары, «Чуйское» ОПХ-нын баш специалисттери науканын једимдерин ле озочыл ченемелди таркадып, производстводо элбеде тузаланары јанынан өткүрип турган ижи керегинде партийный јуундарда ла парткомдо отчет эдип јадылар. Быјыл азырал белетеп турган өйдө ученылар ла специалисттер областьтын аймактары јаар барып, колхозтордо ло совхозтордо малга азырал белетееринде јангы научный шүүлтелер ле озочылдардын ченемели керегинде докладтар эткендер, лекциялар кычырдылар. Ол ок өйдө хозяйстволордо аймактарда бар јангы эпсүмени јууп экелдилер.

Л. С. УСОВА,
Маймада «Чуйское» ОПХ-нын
парткомынын качызы

БӨС СОГООЧЫЛАРДЫН ЈААН ЈЕНҮЗИ

Улу Октябрьдын 66-чы жылдыгын байрамдаар алдында Горно-Алтайск городтын бөс согор фабрикада јаан јыргалду күн болгон. Он биринчи бешжылдыктын үчинчи жылынын өткөн үч кварталынын итогторы аайынча бу коллектив Алтайский крайда элбеген социалистический мөрөйдө баштапкы јер алган.

Јаан једими учун озочыл коллектив КПСС-тин Алтайский крайкомынын, албатынын депутаттарынын краевой Советинин исполнительный комитединин, крайсовпрофтын ла ВЛКСМ-нин райкомынын улалып јүрер Кызыл Маанызыла кайралдалды. Бу кайрал — коллективтин эрчимдү ле на к ижин керелегени. Озочылдардын ижи — бистин бастыра совет албаты амыр-энчү учун турумкай тартыжуга јаан јөмөлтө.

Бөс согоочылар Горно-Алтайск городто байрам алдында элбеген социалистический мөрөйдө промышленный предприятиялердин ортодо база баштапкы јер алдылар.

Предприятиде озочылдар көп. Бастыра областьта ады јарлу бөс согоочы Е. И. Ворошина 1987 жылдын чодына иштеп туру. Бригадалар ортодо элбеген социалистический мөрөйдө О. Б. Полевая башкарып турган Коммунистический иштин бригадазы акалады. Фабрика В. И. Хорошилованын, Е. В. Лорейдин, Б. А. Хмелеванын, Л. А. Разгоняевтин ле өскө дө озочылдардын мергендү ижиле макталат.

ЭРЧИМДУ ИШЛЕ

Бешжылдыктын јакылталарын бүдүрери учун тартыжуда Туулу Алтайда бүгүн анчада ла улуска сүүнчилү иш бүдүрип турган улус — јурт јерлер јаар электричество өткүрип турган ишчилер јаан једимдерге једип алдылар. «Алтайјурт-электросетьстрой» тресттин Горно-Алтайсктагы ПМК-зы бешжылдыктын үч жылынын планын баштапкы ноябрьда бүдүргөн.

Ильичтин лампочкалары Устиги Јабаганда, Ородо, Јаба-

гандагы совхозтын койчыларынын турлуларында күйе бердилер.

Быжыл Көксуу-Оозы аймакта ыраактагы оок журттар, малчылардын турлулары жаар электролиниялар өткүрилди. Шебалин ле Майма аймактарда совхозтордын фермаларына электролиниялар жаңыртылган. Кош-Агаштагы дизельный электростанцияны государствонун электролиниязыла колбоштырган. Бастыра 107 объектте бүткен ишти комиссия «жакшы» ла «сүреен жакшы» деп темдектеп алган.

Социалистический мөрөйдө калганчы үч жылда Пагос Чичелян башкарган бригада озолоп барып жат. Быжыл тогус айдын туркунына жүс километрден ажыра бийик ле жабыс вольтту электролиниялар өткүрилди. Бригадир Леонид Иванович Козловтын монтажниктери айлык пландарды 125 проценттен бүдүргилейт. Бийик көргүзүлөрле ишмекчи Сергей Черепанов, шофер Александр Корнев иштенип турулар.

САДУЧЫЛАР МӨРӨЙЛӨЖӨТ

Областын кооператорларынын ортодо төзөлгөн мөрөйдө Кош-Агаштагы райпо жакшы једимдерге једип алды. Аймактын садучылары бешжылдыктын үчинчи жылынын жакылтазын эки ай озо бүдүрген. Коллектив быжыл кажы ла айда товарлар садар планды ажыра бүдүрүп келген.

Мында јорыктап садыжарына, јартаза, колхозтордын ыраак турлуларында малчыларды керектү товарларла јеткилдеерине анчада ла јаан ајару эдип јадылар. Быжыл анайда садыжар планды XXI партсъездтин адыла адалган колхозтын малчыларын јеткилдеп турган автомагазиннин садучызы Б. Табыгинов ажыра бүдүрди. «Путь к коммунизму» колхозтогы магазиннин садучызы Д. Самарханов турлулардагы малчыларга товарлар садар жакылтаны 80 мун салковойго ажыра бүдүрген.

Узак өйлөрдин туркунына иштеп келген ченемелдү садучылардан јиит кооператорлор үренип турулар. Анчада ла «Кызыл Чолмон» колхозто автомагазиннин јиит садучызы С. Такырбаев жакшы иштейт. Ол малчылардын турлуларын керип, кандый товар керек болгонын сурап угала, оны бойынын өйинде јетирип берерге кичеенет. Товарлардын ассортименти элбек — кебистер, аяак-казан, кийим, книгелер, культтоварлар, аш-курсактын товарлары, айыл ичине тудунар немелер.

ПЛАНГА ҮЗЕЕРИ

Улу Октябрьдын быжылгы байрамын молжуларды ла пландарды бүдүреринде жакшы једимдерле Горно-Алтайскта калаш быжыар заводтын кондиттерлери уткыдылар. Кондиттерлердин Вера Анатольевна Мальцева башкарып турган цех он айдын жакылтазын 123 процентке бүдүрди. Планга үзеери 17,6 тонна продукция эдилген.

В. А. Мальцеванын бригадазы — коммунистический иштин коллективи. Калаш быжыар заводто андый мактулу ат-нереле адалган сок жагыс бригада бу.

ОЗОЧЫЛ УЙ СААЧЫЛАРДА

Сүтти көптөдөри учун мөрөйдө жакшы једимдерге Кан-Оозы аймакта «Путь Ильича» колхозтын озочыл уй саачылары једип алдылар. Жылына тогус мун центнер сүт саар жакылтаны омор он айдын туркунына бүдүрдилер. Октябрьдын байрамына планга үзеери 500 центнер сүт табыштырылды.

Хозяйстводо көп сүт учун элбеген социалистический мөрөйдө Чаргы-Оозындагы фермада Галина Евгеньевна Каткова башкарган уй саачылар баштапкы јерде. Он айдын туркунына уй саачылардын бу бригадазы кажы ла уйдан 1872 килограмман сүт саады. Жылдык план аайынча кажы ла уйдан 1852 килограмман саар учурлу.

Уй саачылардын ортодо эн артык једимдерге Яжнаева Алефтина Михайловна једип алды. Ол колындагы кажы ла уйдан 2077 литрден сааган. Любовь Ивановна Ращупкина 2021 литрден саады.

Бу бешжылдыкта «Путь Ильича» колхозтын уй саачылары сүттин чындыйын јарандыларына јаан ајару эдип туру. Быжыл фермалардан сарју эдер заводко аткарылган сүттин 64 проценти баштапкы сортло барды.

ПРОФЕССИЯ ААЙЫНЧА ЭН АРТЫКТАР

ВЛКСМ-нин обкомы областьтын албаты-хозяйствозынын бөлүктеринин «эн артык јиит ишчизи» деп мындый озочыларды јөптөди:

Мал өскүрөөчилердин ортодо — Третьякова Надя, «Чуйское» ОПК-нын уй саачызы; промышленностьтын ишчилеринин ортодо — Пустовалова Галина, Горно-Алтайскта

кийим көктөөр фабриканын ишмекчизи; строительдердин ортодо — Склеин Сергей, «Горно-Алтайскјуртстрой» трестин бригадири; садучылардын ортодо — Семенова Светлана, Улаган аймакта Акташтагы продснабтын садучызы; транспорттын ишчилеринин ортодо — Стонг Макар, Горно-Алтайскта «Трансјуртхозтехника» АТП-нин шоферы; механизаторлордын ортодо — Байрышев Михаил, Кан-Оозы аймакта «Кырлыктагы» совхозтын механизаторы; албатынын үредүзинин ишчилеринин ортодо — Могильникова Маргарита, Горно-Алтайск городто школа-интернаттын үредүчизи; культуранын ишчилеринин ортодо — Ефимова Галина, Кан-Оозы аймакта Кумир-Оозы јуртта культуранын Туразынын директоры; јурт хозяйствонын специалисттеринин ортодо — Солодов Юрий, Көксуу-Оозы аймакта СССР-дин 60-чы јылдыгынын адыла адалган совхозтын баш агрономы.

Јиит озочылдарга Туулу Алтайдын атту-чуулу ишчилеринин адыла адалган сыйлар берилген.

СОЦИАЛИЗМНИНГ БААТЫР АЛТАМДАРЫ

Социализмнинг телекейлик системазы токтоду јоктон ичкери барып јат. Карындаштык ороондор бойлорынын сүреен тын материально-технический аргаларына јөмөнип, социализм капитализмнен артыкту болгонын тузаланып, бой-бойлорына бастыра керектерде болушканы ла элбеде өмөлөшкөни ажыра јангы јүрүмди тзөп бүдүреринде јаан једимдерге једип алып турулар.

Најылык ороондордын экономиказы тыгыда өзөрин јеткилдеп турган тос арга — озор Бой-бойлорына Экономический болужарын башкара Совет — СЭВ ажыра өмөлөжип тургандары болуп јат. Анайда өмөлөжөрине карындаштык ороондордын коммунистический ле ишмекчи партиялары јаантайын јаан ајару эдип јадылар. Производствоны астамду эдип алары, иштин арбынын бийиктедери, чеберлеери ле кымакайлаары, продукциянын чыгдыйын јарандырары, дисциплинаны тыгыдары јанынан марксистско-ленинский партиялардын съездтери тургускан задачаларды јүрүмде бүдүрер эрчимдү иш өдүп туру.

Карындаштык ороондордо ишкүчиле јаткандар партиялардын съездтеринин јөптөрин јүрүмде бүдүрери учун социалистический мөрөйди элбеткилейт. Мөрөй јанжыкканы аайынча улу байрамдарга учурлалат. Болгарияда «Динамо» завод Улу Октябрьдын алтан алтынчы јылдыгына ла Болгарияда социалистический революция јенгенинин төртөн јылдыгына учурлай ороондо бастыра албатынын мөрөйин баштады. Заводтын эжигинде «СССР-ле өмөлөшкөн завод» деп бичиген. Предприятие Совет Союзта Тольятти городто автозаводло јангыс өйдө тудулган. Эмди «Динамо» завод «Жигули» автомобильдерге электројазалдар — генераторлор, стартерлер ле өскөлөрин де эдип туру. Бу күндерде коллектив «Карындаштык ороонго баратан продукцияны өйинен озо ло бийик чыгдыйлу бүдүрер» кычырула мөрөйлөжип туру.

Социалистический Кубада Регла ла Которр райондордын предприятиелери бой-бойлорыла мөрөйлөжип турулар. Бастыра республика Улу Октябрьдын алтан алтынчы јыл-

дыгын темдектеп турарда, бу эки районнын коллективтери алты ноябрьда јаба субботник өткүрдилер.

Реглада «Лениннин төни» бар. Анайда бу төнди Кубанын ишкүчиле јаткандары телекейдин ишкүчиле јаткандарынын улу башчызына учурлай 1924 жылда адагандар. Ороондо социалистический революция јенген соңында бу төндө Ленинге памятник тургузылган. Эмди улу байрамдарлу күндерде бу төндө митингтер өдүп јат.

Улу Октябрьдын быјылгы байрамын ГДР-дин ишкүчиле јаткандары эрчимдү иште ле политический бийик көдүринде темдектедилер. Германиянын Бирлик Социалистический партиязынын организацияларында отчетту ла выборлу јуундар өдүп туру. Эткен иш керегинде докладтар ла коммунисттер айткан куучындар ГДР-дин ишкүчиле јаткандары Улу Октябрь көргүскен јолло барып, јаан једимдерге једип алып турганын көргүсти.

Республиканын шахтерларынын ортодо элбеген социалистический мөрөйдө Еншвальдтын шахтерлары баштапкы јерде. Олор ок бистин ороондо Донбасстын шахтерларыла мөрөйлөжип јадылар.

Улу Октябрьдын алтан алтынчы жылдыгына учурлалган мөрөйдө СССР ле Монголия өмөлөжип иштеп турган «Эрдэнэт» комбинаттын коллективи јаан једимдерге једип алды. Ондү темирлер кайылтар бу комбинатты эки ороон өмөлөжип, сүреен түрген туткандар. Строительствоны 1976 жылда февральда тудуп салгандар.

Бу комбинатты тударында Совет Союзтын јүс јетен городынан төрт јүстен ажыра предприятие ле организация турушкан. Комбинатка јап-јаңы техника, јазалдар аткарылган. «Эрдэнэт» карындаштык эки ороон сүреен јакшы өмөлөжип турганын керелеген.

«Эрдэнэт» — СССР ле МНР ортоктожып иштеп турган предприятие. Најылык ороондор өмөлөжөринде элден озо Монголиянын јеринде башталган андый эп-арга јаан астамду болгонын көргүсти. Јаңыс ла «Эрдэнэт» Монголиянын бюджетине быјыл јүс одус миллион тугрик кирелте берер. СССР база ол кире кирелтелү болор, МНР-дин ле СССР-дин экономиказына күч керектү молибденди, јести, корголјынды, белеңирди, куулыны «Эрдэнэт» берип туру.

Карындаштык эки государство ортоктожып тузаланган предприятиде совет ле монгол ишмекчилер нак биледе иштейт. «Найрамдал — најылык» бригадаларда ишмекчилердин бирлик интернациональный коллективи өзүп јат.

Октябрьдын байрамы алдында социалистический Вьетнамга СССР-ден КПСС-тин Төс Комитединин Политбюрозынын членине кандидат, СССР-дин Министрлер Соединин Председателинин баштапкы заместители нөк. Г. А. Алиевке баштадып, партийно-башкару делегация барып жүрген. Делегация СССР-дин болужыла Вьетнамда жаан электростанция тудулала, иштеп баштаганына учурлалган митингте турушты. Митинг эки орооннын албатылары өмөлөжип, једип алган жаңы жаан једимин кереледи.

Социализмнин најылык ороондоры өмөлөжөрин элбедер јолдо Бой-бойына Экономический болужар Советтин бу јуукта Берлинде өткөн одус јетинчи сессиязы ичкери эткен жаан алтам болды. Најылык айалгада өткөн сессияда карындаштык ороондор бой-бойларына болужарын ла өмөлөжөрин мынан ары там тыгыдар болуп јөптөштилер. Өмөлөжөри кажы ла ороон ло бастыра најылык ороондор тен өзөр јилбүлерге јарап, империализмнин каршу кылыктарына удурлаштыра, амыр-энчү ле социальный ичкери өзүм болоры учун тартыжуда социализмнин ороондоры бирлик болорын јеткилдеп јат.

СЭВ-тин Берлиндеги сессиязында социализмнин најылык ороондоры өткөн өйдө өмөлөшкөнин, олардын экономиказынын бүгүнгү күндеги айалгазын, келер өйдө бүдүретен задачаларды ла эдетен иштерди шүүшкен. Карындаштык государстволор бу өдүп јаткан бешјылдыктын пландарын ла задачаларын бүдүрип, јакшы једимдерге једип алгандар. Империализм өткүрип турган каршу иштерден улам тышјанында айалга коомойтыган да болзо, социализмнин ороондоры национальный кирелтезин бийиктедип алдылар. Промышленностьто ло јурт хозяйстводо једимдер јакшы. Ишкүчиле јаткандардын јадын-јүрүми јаранып туру.

СЭВ-тин одус јетинчи сессиязы экономикада боло берген айалганы, анчада ла сырье, материалдар ла энергия баалана бергенин шүүп көрөлө, келер јылда бүдүретен иштерди шүүжип јөптөшкөн. Элден озо науканы тыгыда өскүрер, онын једимдерин производстводо тузаланар, техниканы јарандыар, акча-јөөжөни чебер чыгымдаар керек. Жаңы технология јазаар, машиналар, роботтор эдер, электроникада иш тыгыыр программа темдектелди.

Социализмнин најылык ороондорынын албаты-калыгын аш-курсакла јеткилдеерин јарандыар задачаны јенүлү бүдүрерге агропромышленный комплекстин бөлүктерин тыгыда өскүрерине жаан ајару эдери темдектелген. Сессия ол

иштердин бирлик программазын јарадып јөптөгөн. Јаңы программа јурт хозјайстводо ло аш-курсак эдер промышленностьто өмөлөжөри јанынан азыйда тургузылган программаны јангыртып ла байгызып јат.

Најылык ороондор бирлик бололо, өмөлөжип турганы јаңы јенүлер јеткилдеп туру. Оныла колбой Берлиндеги сессияда бирлик болорын там тыңыдар иштерди темдектеген, СЭВ-тин члендери ороондордын башчы ишчилеринин экономический јуунын өткүрер деп јөптөшкөн.

Социалистический госу­дарстволор бой-бойлорына тузалу, тен праволорлу ла социалистический интернационализмнин ээжилери ажыра өмөлөжөрин тыңыдарына ла элбедерине бистин партия ла Совет башкару баштаачы учур берип јадылар. КПСС-тин Төс Комитединин Политбюрозы СЭВ-тин одус јетинчи сессиязынын ижинин итогторын шүүп көрөлө, Совет Союзтын делегациязынын ижин јарадып, сессияда јараткан јөптөр производствоны там тыңыдарына, науканын ла техниканын өзүмин түргендедерине, СЭВ-тин члендери ороондордо одыру эдер немелерди ле сырьены чебер тузаланарына, албаты-калыкты аш-курсактын товарларыла јеткилдеерине тын јөмөлтө эдер деп темдектеди. Најылык ороондордын башчыларынын удабай өдөтөн экономический јууны карындаштык госу­дарстволордын экономиказын јенүлү өзөрин, социализмнин ороондоры бирлик болорын јеткилдеер деп, КПСС-тин Төс Комитединин Политбюрозынын јөбинде айдылды.

СЭВ-тин одус јетинчи сессиязынын ижинин итогторын карындаштык партиялардын Төс Комитеттери шүүжип јаратты. Чехословакиянын компартиязынын Төс Комитединин Президиумы ла Чехословакиянын башкарузы быјылгы сессиянын јөптөри социализмди ле коммунизмди бүдүрип барар јолдо јаан алтам болгонын темдектеди.

КПЧ-нын Төс Комитединин Президиумы ла ЧССР-дин башкарузы СЭВ-тин члендери госу­дарстволордын башкаруларынын башчылары сессияда телекейдеги јүрүмнин јаан учурлу сурактары аайынча јарлаган угузуны јараттылар.

СЭВ-тин быјылгы сессиязы телекейде социализмнин экономиказы тыгып турганын кереледи. Олор өмөлөжип, албатынын хозјайствозын өскүретен пландарды колбоштырып турганы социализмнин телекейи кызалаңдар јоктон өзөрин јеткилдеп јат деп, Германиянын Бирлик Социалистический партиязынын Төс Комитединин Политбюрозы ла ГДР-дин Министрлер Соведи јарлаган угузуда айдылды. Германия-

нын Демократический Республикасы мынан да ары бойынын экономиказынын өзүмин СССР-дин ле СЭВ-тин члендери болуп турган өскө дө госуларстволордын экономиказынын өзүмиле колбоштырып турар, ол ажыра социализмнин ончо најылык ороондорынын экономиказы тынгыырына бойынын жөмөлтөзин эдер деп, угузуда айдылды.

Карындаштык партиялар ла најылык ороондор өткүрип турган политика — амыр-энчүнин ле төзөмөл иштин политиказы болуп јат. Оны Берлинде экономика јанынан сурактарды шүүшкен сессия база катап кереледи. СЭВ-тин члендери госуларстволордын башкаруларынын башчылары бойынын ороондоры ла албатылары телекейде айалганы јымжадарга, политикада ла экономикада ончо ороондорло колбуларды јарандыраарга тургандарын база катап көргүстилер. Олор Күнбадыш Европага Американын јангы ракеталарын экелип тургузарын јаратпай турус деп угузула, социализмнин карындаштык ороондоры амыр-энчүни ле јеткер јок болорын јеткилдеер, јуу-јепселдерди көптөдөрин токтодор политиказын кыйа баспастан өткүрип тургандарын кереледилер.

Совет Союз, өскө карындаштык госуларстволорло кожојер-үстинде амыр-энчүни јеткилдеери учун эрчимдү тартыжып јат. Телекейде ороондор ортодо јарты јок ла блаашту керектердин аайына амыр-энчү куучындашканы ажыра чыгары керектү. Мында өөркөжип јамандажатаны, черүнинг ийдекүчин тузаланатаны јарабай јат деп, олор шүүп јадылар.

Социализмнин најылык ороондоры јуулажар ийдезиле өскө госуларстволорды артыктап аларга амадабай јат. Өскө ороондор артыктаарына база јөпсинбес. Олордын бойын корулап алгадый арга-чыдалы ла ийде-күчи јеткил.

Н. И. ТОДОШЕВ

ЯДЕРНЫЙ ЈУУ-ЈЕПСЕЛ КӨПТӨДӨР ДОКТРИНАЛАР

Вашингтоннын администрациязы јуулажарына белетенериле колбулу јүзүн-башка программаларды, пландарды, шүүлтелерди там ла көптөдип туру. Республиканецтердин партиязынын чыгартулу кижизи Рейган президент болуп Ак Турага келген согында удаган јок Пентагон «көнү удурлажатан» доктрина белетеди. Онон «узак ойгө јуулажар», «кезиктей јуулажар» доктриналар јазалган. Былтыр јайгыда президент Рейган СССР-ге удурлажа «крестовый походтын» доктриназын јарлаган. Бу јуукта Пентагоннын јангы теоретический ижи — «США-нын коруланатан јангы доктриназы» тургузылды. США-да доктриналар сүреен көптөди. Кайда, чындап та, јаан учурлу стратегический шүүлте барын, кайда кей куучын бачым ондобозын.

1945 јылдын кийнинде США-нын стратегический доктриназы социально-политический ле военно-технический керектердин камааныла кубулып келген. Мында төрт ойди ағылап темдектеерге јараар. Баштапкызы (1945—1954 јылдар) — «коммунизмди токтодотон» доктрина, экинчизи (1954—1961 јј.) — «коммунизмди туура таштайтан» доктрина; (1970—1980 јј.) — «јүрүмде токтодотон» доктрина; эмдиги ойдо — «көнү удурлажа тартыжатан» доктрина.

Мында США-нын президентинин учурын айдар керек. Кажы бир президент јанга турганда ол ло тарый доктриналар өскөлөнбөй јат. Јангы доктриналардын шүүлтелери ажындыра болот. Јангы президент, онын администрациязы ол шүүлтелерди јуунын ла амыр-энчүнин сурактары аайынча бойлорынын шүүлтелериле бириктирип, јангы доктрина эдип јазагылайт.

США-нын стратегический доктриназын тургузарында ағылу ишти конгресс бүдүрет. Конгресстин комиссияларында США-нын јуулажар политиказы ла доктриназы аайынча сурактарды улай ла шүүшкилейт. Је Пентагоннын јилбүлери учун турушкандар кажы ла учуралда јенип чыгадылар. Ненин учун дезе сенаторлор ло генералдар јангыс ла бойлорынын астамын кичееп, оны көптөдөр сок-јангыс арга — јуулажар ийде деп санангылайт.

Американын албатызынын элбек калыгы стратегический доктриналар тургузарында, анайда ок Вашингтоннын политикасында турушпай јат.

США-нын доктриналарында ла эмдиги ле келер өйдө јуулажатан программаларында эки башка кебер-бүдүмдү јуулар болотони айдылган: а) ядерный јуулар тос (стратегический) ядерный јуу ла «кезиктей» (јуулажып турган јерлердеги) ядерный јуу; б) тегин јуулар — бүткүл (јаан) јуу ла «јарым јуу» — башка-башка јерлерде болуп турган јуулар.

Тос ядерный јуу, Пентагоннын айдып турганыла болзо, бастыра јердин үстинде, кейде ле космосто болор учурлу. Андый јууда государствонын јуулажар бастыра ийделери туружар. Тос јуу кажы бир јердеги кичү јуудан таркап, бастыратекши боло берер деп, Пентагоннын стратегтери айдыжат.

Пентагон кенейте табару эдер шүүлтеле башкарынат. Мында тегин јуу-јепселдү черүлер турушканы артык дежет. Ненин учун дезе, баштапкызында, ол тушта Американын бойынын социально-политический системазына тын јеткер болбос. Экинчи јанынан, телекейде боло берген блааш-тартышты черүнинг ийдезиле бойына тузалу эдип јоғолтор арга бар.

Локальный јууны өскө капиталистический государствог удурлаштыра кажы бир јайымдалган государствог эмезе социализмнинг ороондорынын бирүзине удурлаштыра өткүрилип јат.

Јүрүмде андый јуулар Американын империализминин амадузыла башталып туратан. Је Вашингтон бойы јууны баштабай, союзниктеринин бирүзин баштаттырат. Кезик учуралда США бойы баштап турары учурап јат. Оны 1983 јылда 25 октябрьда США-нын черүлери Гренадага јуулап киргени керелейт.

США агрессивный јууга белетенип турган стратегический эп-сүмелерин көрөли. Темдек эдип, «кезиктей ядерный јуу» деген доктринаны алалы. Мынан озо ол теоретический шүүлте деп адалып турган болзо, эмди јүрүмдеги политикада өткүрилип туру. 1981 јылда Калифорния штатта США-нын черүзинин офицерлеринин ле генералдарынын андый јууны өткүрери јанынан јаан үредүзи өтти. «Кезиктей ядерный јууны» көргүзип турган эн јаан компьютер тузаландылар. Ол өйдөн ала Пентагон андый үредүлерди бастыра черүде улай ла өткүрип туру.

США-нын администрациязы ядерный жууга белетенерин жангыс ла андый үредүлер өткүрерине болорзынбай, Европада ядерный жуу баштайтан жүүлгексү пландар тургузала, ого эрчимдү белетене берди.

Оны Американын жангы ракеталарын ФРГ-нин ле НАТО-нын өскө дө кезик ороондорынын јерине тургузарга белетенип турганы керелейт. «Першингтерди» ле канатту ракеталарды Күнбадыш Европада экелип тургусканы, США-нын Европанын јараттарынын жуук јанында талайларда турган черүлеринин ядерный жуу-јепселдерин көптөткөни «кезиктей» деген ядерный жуунын доктриназы теория болгонынан жүрүмде бүдүрип баштаганы болот. Анайда США жуулажар ийделе, элден озо ядерный жуу-јепселдериле Совет Союзта акалап алатан планын бүдүрип баштаарга туру. Күнбадыш Европада тургузылатан орто учушту ракеталар — «кезиктей» ядерный жуу башталарда баштапкы согулта эдер ядерный жуу-јепселдер болгонын Рейганнын администрациязы јажырбай туру.

«Кезиктей ядерный жуу» болотон доктринаны јарлап турарда США-нын администрациязы оны кандый шүүлтеле эдип јат? Керекти чынынча алза, «кезиктей ядерный жуу» болор аргазы јок. Оны керсү сагышту кажы ла кижии бүгүн јакшы билер. Кер-мар Европада эмезе өскө кажы бир талада ядерный жуу башталгажын, ол ло тарый бастыратекши ядерный жуу болуп таркай берер.

США бойынын орто учушту ядерный жуу-јепселдерин Күнбадыш Европада экелип тургузарда ядерный жууда баштапкы ядерный согултага удур эдилген согулта союзниктерине учуразын деп шүүнип алган. Ол союзниктерине калганчы согулта болор. Вашингтон керек дезе бойынын союзниктерине тенг праволу ла түнгей јеткер јок болорын јеткилдеер ээжини бузуп јат. Жууны орто учушту ядерный ракеталарла баштайла, США бойы тенгис ары јанында јеткер јок артар күүндү.

Вашингтон бойынын союзниктери јанынан кара сагышту политика өткүрип турганы Европада орто учушту ракетно-ядерный жуу-јепселдерди астадары керегинде Женевадагы эрмек-куучындарда США-нын өткүрип турган ижиңен билдирет.

«Вашингтоннын башкараачылары бис Женевадагы эрмек-куучындарда база јөптөжөргө кичеенип јадыс деп калганчы өйдө көп айдып турулар. — деп, нөкөр Ю. В. Андропов быјыл 27 октябрьда «Правда» газеттин сурактарына јандыр-

ган карууларда айткан. — Же чынынча алза, ол куру сөстөр болуп артат. США-нын позициясы кубулбай, азийгы бойы артканча, ол: Европада жаңы ракеталарды тургузала, жуулажар ийделе СССР-ди артыктайтаны. Женевадагы тушта-жуда жөптөжү ичкери көндүкпеген. Анда жол азийгы ла бойы туйукталып калды».

Бир де учуры жок, куру кей доктриналардын тоозына США-нын теоретиктери шүүп тапкан «узак ойгө жуулажатан» шүүлте кирип жат. Азийда Пентагондо түргөн өдөр жуу керегинде куучын болуп туратан. Эмди дезе, көп жылдардын туркунына өдөр, узак жуулажатан жуу керегинде куучындар көптөй берди. Оныла колбой эки жаан учурлу керекке ажару эдели.

Баштапкысында, калганчы айдылганы США экинчи телекейлик жуу божогон кийинде бойына тургузып алган стратегический задачанын учурын жаңы ойдо онон ары көндүктиргени болуп жат. Ол ойдо США ядерный жуу-жепселдү сок жаңыс государство бололо, бойынын жуулажар доктринасына мындый эки шүүлте алган: а) США телекейдин башчысы ла жандармы болотон учурлу; б) тыш жаанындагы политика элден озо жуулажатан ийдеге жөмөнөр. Жууда женип чыгатан төс арга — ядерный жуу-жепсел.

Экинчизинде, «узак ойгө жуулажатаны» жаңыс ла Пентагоннын стратегтери жуулып алып, шүүжип отуратан тема эмес. Вашингтондо жаан жамыда турган улус айдып турганын шүүп көрзө, США-да жуулажар техниканы көптөдө эдип алары жаанынан элбек ойдин туркунына бир де тутагы жогынан жуулажарга једер эдип жууп белетеер иш көндүккен. Албаты-калыкты идеологический ле психологический белетеери база ол ууламжыла өдүп туру.

Је андый да болзо, «узак ойгө жуулажар» дегени — албатыларды мекелейтен эп-арга болгоны база јарт. Ненин учун дезе, куучын көп жылдардын туркунына адыжатан жуу керегинде эмес, ядерный снарядтарла, бомбаларла жуулажары керегинде болуп жат. Мындый жууда кыска ойдин туркунына јер-үстинде бастыра жүрүм јоголып калары эмди јарталган. Онын учун эмезе ядерный жуу-жепселди чек этпес ле тузаланбас эдип јарлаар, термоядерный жуу башталар јеткерди јоголтор, эмезе андый жуу башталала, јер-үстинде тынду жүрүм јоголор. Учинчи јол јок.

Европада жуулажары жаанынан Пентагон «Эйрлэнд-бэтл» деп адалган жаңы теория тургусты (оны тургускан кижии — США-нын Кейде жуулажар черүзинин баш командующийи —

штабтын начальниги генерал Эвард Мейер). Орустардын жаңыс ла озолой турган черүлерин жуулап жоголторына белетенер эмес. Баштапкыла табаруда өштүнинг черүзининг тылын оодо соголо, жеңү быжу болорын жеткилдеери.

Бу жуукта Ак Турада «коруланатан жаңы доктрина» тургузылганы керегинде жетирү келди. Президент Рейган США-нын стратегический жылбүлерин быжулап корулап аларга ракеталардан коруланатан тын ийде төзөөри керегинде жакару берген. Амаду ол ийделерле өштүнинг Америка жаар божоткон ракеталарын жеткелекте жоголтып салатаны. Мында США-нын чын амадузы жарт. Олор анайда бойынын жуулажар стратегический ядерный жуу-жепселдерин жаңыдан көптөдип баштаарга жадылар. Ненин учун дезе, табару эдетен ле коруланатан стратегический жуу-жепселдер бой-бойлорыла үзүги жок колбулу. 1972 жылда жаңыс өйдө СССР-дин ле США-нын ортодо ракеталардан коруланар системаларды астадары керегинде ле табару эдетен стратегический жуу-жепселдерди астадары керегинде эки договорго кол салылганы тегин учурал эмес. Эмди, он жыл өткөн согында, Пентагон ол колбуны үзе согорго туру.

США-нын жуулажатан доктриналарын, олордын учурын, кыскарта айтса, андый. Олор ончозы жуу-жепселдерди, элден озо ядерный жуу-жепселдерди көптөдөлө, СССР-ди жуулажар ийделе акалап аларына ууланган. Акалап алала, телекейди бийлеер. Стратегия андый.

Д. СОРТЫЯКОВ,
КПСС-тин обкомынын лекторы

СИБИРЬДИҢ КРЕСТЬЯНДАРЫНЫҢ ИСТОРИЯЗЫ ААЙЫНЧА ЈААН УЧУРЛУ ИШ

Бу јуукта Москвада «Наука» издательстводо «Капитализм тужында Сибирьдин крестьянствозы» деп адалган јуунты-бичик кепке базылып чыккан. Онын авторлары бойларынын иштеринде революциянын озогы Сибирьдеги крестьяндардын историязын көргүстилер. Авторлары — Сибирьдин јарлу историктери Россияда крепостной јанды јоголткон 1861 јылдан ала, большевиктердин партиязы ишкүчиле јаткан албаты-калыкты социалистический революцияга ууландырган 1917 јылдын апрель айына јетире јарым-јүсјылдыктан ажыра өйди шиндеп көргүскендер.

Сибирьдин историязында бу јаан учурлу сурак аайынча марксистский шинжү өткүрери кыйалта јок керектү болгоны јарт. Јаңы произведенииде советский исторический науканын өзүминин једимдери көргүзилген. Бастыра ороондо ло онын башка-башка јерлеринде исторический өзүм текши закондор аайынча болгонын ајаруга алып, Сибирьдин крестьянствозынын историязын капитализмнин өйине (1860—1890 јј.) ле империализмнин өйине (1900—1917 јј.) бөдиген. Авторлор Тобольский, Томский, Енисейский, Иркутский губерниялардын, Акмолинский, Забайкальский ле Якутский областьтардын јерлерин шиндеген.

Книга 1861 јылдагы реформаны Сибирьде өткүргенин јартаганыла, реформа Сибирьдин крестьянствозынын социально-экономический ле культурный јүрүмине кандый камаан јетиргенин көргүскениле башталды. Ол өйдө Сибирьдин крестьянствозы государство (казнага), кааннын Кабинетине ле буржуазияга күчин јидирип, оок-теек јөөжөзиле товарлар эдеечи класс болгон. Книгенин авторлары көп керектерди јууп алып, ончо јанынан теренжиде шүүп көрөлө, Сибирьдин крестьянствозынын социальный кебер-бүдүмин, эл-јоннын колбуларынын системазында турган јерин көргүстилер.

Феодальный обществодо крестьяндар — сословие класс болгоны текши јарлу. Капитализм крестьяндар сословие болгонын јоголтоло, јурт пролетарийлердин ле деремнедеги буржуазиянын јаңы социальный группаларын тözөгөн.

Сибирь керегинде эмдиге јетире бар болгон литературада бу произведениеде баштапкы катап казачествоны — Сибирьде өскө калыктан башкаланып бөлінген военный сословиени јурт албатынын бөлүктөринин бирүзи деп јартайла, башкартунын ла башкартыларынын системазында онын учурын көргүскен.

Произведениеде марксистско-ленинский методологияла Сибирьдеги крестьяндардын хозяйствозынын производительный ийделерин, деревнеде производственный колбуларды ла классовый тартыжуны, крестьяндардын көрүм-шүүлтезин, культуразын ла јадын-јүрүмин көргүскени — авторлордын јаан једими деп айдарга јараар.

Капитализм элбеп таркаганына, крестьянство классовый јайрадылып бөлінгенине, онын социальный кебер-бүдүмине, јоктулардын күчин јигенине, озор кулактарга ла күчин јиген өскөлөрине де удурлажа тартышканына произведениеде јаан ајару эдилген.

Книгени кычырган улус Сибирьдин крестьяндарынын идеологиязынын сурактарыла, агрономический ле медицинский билгирлериле, билери ле јадын-јүрүми кандый болгоныла јилбиркеп таныжарлар.

Јуунтыда Сибирьде јуртаган башка-башка ук албатылардын, ол тоодо алтай крестьяндардын историязынын сурактарын текши албай, кажы ла албатынын јүрүминен алып көргүскени Сибирь керегинде јарлалган литературада баштапкы катап эдилгенин аңылу темдектеер керек.

Туулу Алтайдагы крестьянствонын историязына учурлалган научный шинжүни исторический наукалардын кандидады Н. С. Модоров өткүрип, бичиген литературада алтай крестьяндардын историязы орус крестьянство колбулу болгоны чокым керектер ажыра сүреен јакшы көргүзилди.

Николай Семенович Модоров алтай улустын орус крестьяндарла экономический, культурный колбулары, анайда ок јадын-јүрүмдеги ле биледеги колбулары башталала, тыгып ла өзүп келгенин, ол ажыра алтайлар орустардан туралар тударына, аш, маала ажын кыралап өскүрерине, көчпөй, јаңыс јерде јуртап јадарына, өскө керектерге үренип алганын көргүсти. Ол ок өйдө орус крестьяндар алтай улустаң көп немелерге, темдектезе, аңдаарга, кырлу јерлерде эптү кийим эдип кийерине, өскө дө јүрүмге керектү ишке үренгендер. Шак ла анайда акту бойлоры эптежип, јаражып, өмөлөжип, болужып тургандары ажыра орус ла алтай албатынын үргүлјиге бузулбас најылыгы тыгыды. Ол најылык каан јан-

ын, кижининг күчин јиген класстарды јоголтып, јангы јүрүм учун тартыжарында там тынганын автор сүреен билгир көргүсти.

Россиянын төс јеринде ле онын јака јерлеринде крестьянство өскөн текши закондорды чоком керектер ажыра көргүзөр, Сибирьдеги крестьянствонун историязы Россиянын социально-экономический ле классовый колбуларынын бастыра системазыла колбулу болгонын јартаар задачаны авторлордын коллективи јакшы бүдүрди деп айдарга јараар.

Јуунтыда сөстөр лө түп-шүүлтелер чоком ла јарт, керектер, јылдар, айлар, күндөр, јерлердин ле улустын ады — ончозы чике. Книга научный јанынан бийик, художественный јараш ла эптү.

Бу книгала авторлордын коллективи Россиянын крестьянствозынын јербойындагы отрядтарынын бирүзи — Сибирьдеги крестьянствонун историязынын төс сурактарын јартаарына тынг јөмөлтө эттилер. Бойынын научный учурыла книга бүгүнгү күндеги кычыраачыларга өткөн өйдөги јаан учурлу керектерди айдып берет, коммунизмди бүдүреринде эрчимдү турушкан Сибирьдин албаты-калыгынын героический өткөн өйиле оморкодот.

Б. АЛУШКИН,
КПСС-тин обкомынын качызы

БАЖАЛЫКТАР

Мөрөйди элбеделі	3
Жаңы эп-аргалар табып тузаланар	9
Жаңы жаан једимдерге	12
Озочылдарга тендежигер!	15
Социализмнің баатыр алтамдары	19
Ядерный јуу-јепсел көптөдөр доктриналар	24
Сибирьдің крестьяндарының исторязы аайынча жаан учурлу иш	29

СОДЕРЖАНИЕ

Шире развeртывать социалистическое соревнование	3
Достижения науки в жизнь	9
К новым победам	12
Равняйтесь передовикам	15
Богатырские шаги социализма	19
Эскалация ядерного безумия	24
Фундаментальный труд по истории крестьянства Сибири	29

4 акча